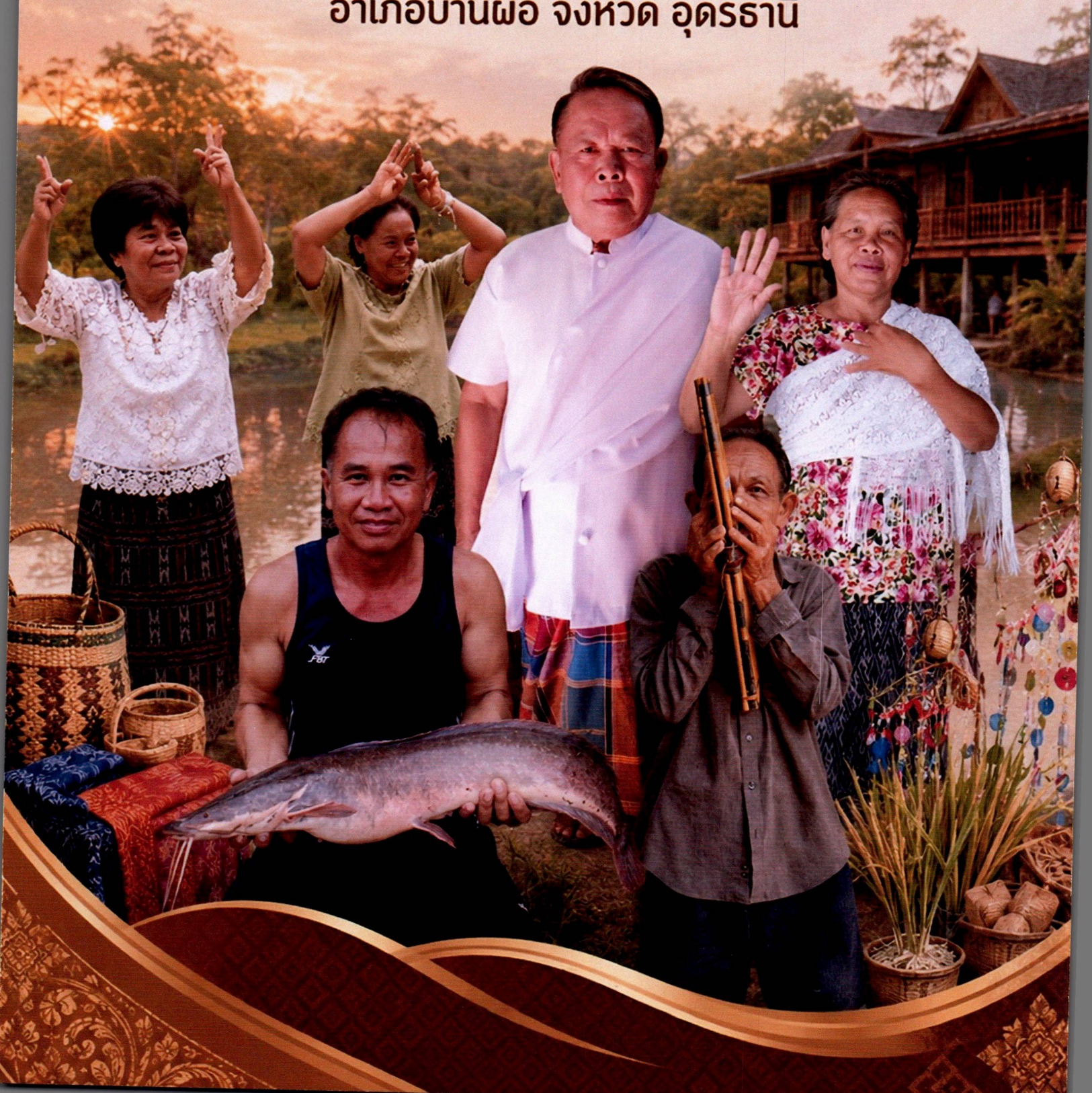

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลข้าวสาร

อำเภอบ้านฝาง จังหวัด อุดรธานี

บทนำ

คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มา จากประสบการณ์ หรือความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับ ประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นประสบการณ์ความคิดและวิถีการดำรงชีวิตของแต่ละคนล้วนเป็นขุมทรัพย์ทาง ปัญญาที่สำคัญของแผ่นดิน ซึ่งงานกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีภารกิจด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น แนะนำปราชญ์ ที่น่าสนใจและเรียนรู้วิถีชีวิต/การปฏิบัติงานในตำบลข้าวสาร

องค์การบริหารส่วนตำบลข้าวสาร ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนปราชญ์ ชาวบ้าน นี้ไว้เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ จึงได้ จัดทำ ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลข้าวสาร โดยหวัง ว่าจะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อย

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลข้าวสาร

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดย
องค์การบริหารส่วนตำบลข้าวสาร
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลวังจันทร์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมี ประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่นเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น ต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและ แนวทางดำเนิน ชีวิตใน วงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ใน หลายวิชา ดังที่ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

1.สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตร กับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การ ทำ การเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรเป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้ เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ ชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และ เป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิต และการจัด จำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่นการรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดย เน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ การค้าการสะสมและบริการ กองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคนให้เกิด ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆเช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ทั้งขององค์กร ชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของ การจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มี ความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษา เรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษา โบราณ ภาษาไทย และการใช้ ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณีหมายถึง ความสามารถประยุกต์และ ปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้ผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมเช่น การ ถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประเพณี บุญประเพณี ขาว เป็นต้น

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๑ บ้านเม็ก

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	เลี้ยงหมู	นายเกรียงไกร วงศ์จันทร์	๓๑
๒	หัตถกรรม	สานแห	นางหนู้อย สมสี	๑๘๑
๓	เกษตรกรรม	เลี้ยงไก่	นางคำเพียร ม่วงภูเขียว	๑๐๑
๔	เกษตรกรรม	เลี้ยงเป็ด	นางสำนอง วงษ์คำ	๑๕๑
๕	เกษตรกรรม	เลี้ยงวัว	นายสมบัติ สมสี	๑๘๑
๖	เกษตรกรรม	เลี้ยงปลา	นางคำเพียร ม่วงภูเขียว	๑๐๑
๗	เกษตรกรรม	เลี้ยงวัว	นายบุญเลื่อน แพน้อย	๒๓๙
๘	เกษตรกรรม	ปลูกอ้อย	น.ส.ปภัสสร สายโสภา	๑๐๕
๙	ด้านความเชื่อ	หมอเป่ารักษาโรค	นายอุดม ทองหล่อ	๑๙๓

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๒ บ้านดอนขวาง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	สานกระเป๋/ทอเสื่อกก	นายอิทธิพล กาล้อม	๒๘
๒	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	ไม้กวาดทางมะพร้าว	นางทองมี จันทะสี	๕
๓	เกษตรกรรม	เลี้ยงกบ	นางคำตา วงษ์ชัย	๒๖
๔	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	สานกระเป๋จากเส้นพลาสติก	นางแหวน คำมิ่ง	๒๘
๕	ภาษาและวรรณกรรม	หมอพิธีสู่วัณ	นายสุทิน สุตไกร	๒๓
๖	เกษตรกรรม	ปลูกยางพารา	นางอนัดดา ไชยศรี	๘๑

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๓ บ้านกุดเซ็ง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	เลี้ยงกบ/เลี้ยงปลา/ปลูกผักสวนครัว	นายธงชัย แก้วอุดม	๑๐๑
๒	เกษตรกรรม	เลี้ยงควาย	คุณธานี บุญใหญ่	๑๘๑
๓	เกษตรกรรม	ปลูกยางพารา	นายคำสิงห์ วิชัย	๒๐๘

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๔ บ้านข้าวสาร

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	ภาษาและวรรณกรรม	หมอพิธิสู่วัฒ	นายสุรียัน นาทา	๑๙๓
๒	ด้านความเชื่อ	หมอเป่างูสวัด	นางบุญเหลือ ทองตัน	๑๕๖
๓	เกษตรกรรม	ปลุกยางพารา	นายประเสริฐ พรพงษ์	๒๘๕
๔	ด้านศิลปะ	หมอแคน	นายสมัย สีดำดี	๒๓๔

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๕ บ้านหินตั้ง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	สานเปลไม้ไผ่	นายสุบัน จำปาแก้ว	๖๓
๒	เกษตรกรรม	ปลุกข้าว	นายทองพูล เวียงไธสงค์	๙๐
๓	ด้านความเชื่อ	หมอเป่ารักษาโรค	นายสมุทร์ สารนอก	๕๖

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๖ บ้านดอนหอ

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	เลี้ยงวัว	นายอำนาจ นาคี	๑๒๗
๒	เกษตรกรรม	ปลุกปาล์ม/ปลุกข้าว	น.ส.ฉวีวรรณ สุขณรงค์	๗
๓	เกษตรกรรม	ปลุกข้าว	นางสมปอง พรหมขันธุ์	๕๗

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๗ บ้านเม็ก

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	สานเปลญวน	นางทองอิน นาทา	๖๘
๒	เกษตรกรรม	ปลุกมัน	นางสุมะณี สายโสภา	๖๘
๓	เกษตรกรรม	เลี้ยงหมู	นายประภาส นาทา	๗๓

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๘ บ้านโคกกลาง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	จักรสานสุ่มไก่	นายจันทร์ดี หินกอง	๕๘

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๙ บ้านทรายทอง

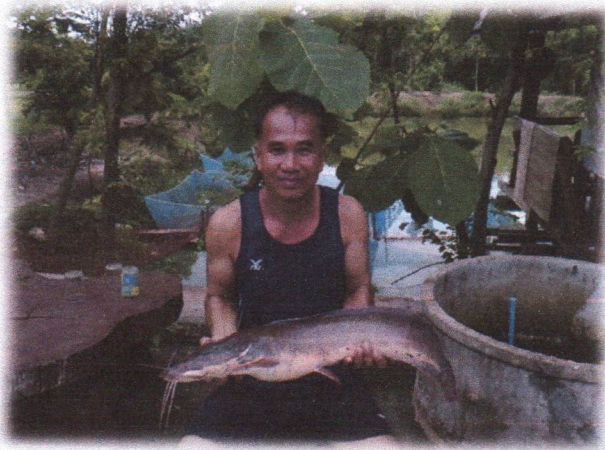
ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	ปลูกข้าว	นางสุเพ็ญ เพชรหงส์	๖๙
๒	เกษตรกรรม	ปลูกยาง	นางนางน้อย มงคุณ	๘๗
๓	การแพทย์แผนไทย	นวดไทย	นางสาววันเพ็ญ ไชยสุวรรณ	๑๕๓

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๑๐ บ้านข้าวสาร

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	จักรสานกระติบข้าว/ หวดนั่งข้าว	นายชวน กุลาช	๗๙
๒	ด้านศิลปะ	หมอลำพื้นบ้าน	นางแก่นจันทร์ ทองเขียน	๒๒๘

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร

เศรษฐกิจพอเพียง

นายธงชัย แก้วอุดม เลขที่ ๒๕๓
บ้านกุดเซ็ง หมู่ ๓ ต.ข้าวสาร อ.บ้านฝ้อ
จ.อุดรธานี โทร ๐๖๒-๑๙๕๗๓๓๖
เกษตรกรผู้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙
มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

การปลูกพืชผักสวนครัวไว้ทานในครัวเรือน

การเลี้ยงปลาและจำหน่าย

การเลี้ยงกบและจำหน่าย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม

สานกระเป่าและทอเสื่อ

นายอิทธิพล กาล้อม เลขที่ ๒๘
หมู่ ๒ ต.ข้าวสาร อ.บ้านฝ่อ
จ.อุดรธานี โทร -
มีความสามารถในการสานกระเป่าและ
ทอเสื่อ โดยสืบเนื่องจากปัญหาการ
ว่างงานทำให้เกิดแนวคิดที่จะหารายได้
เสริมให้กับครอบครัวและใช้เวลาว่าง
ให้เกิดประโยชน์

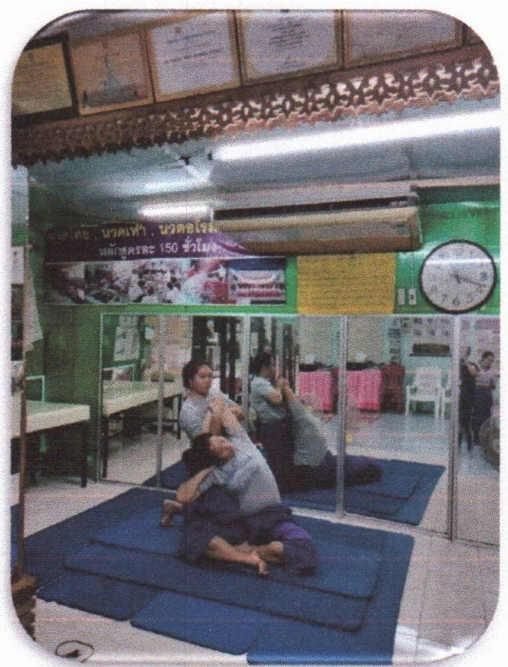
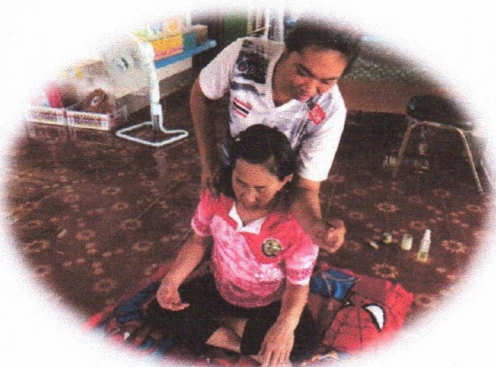
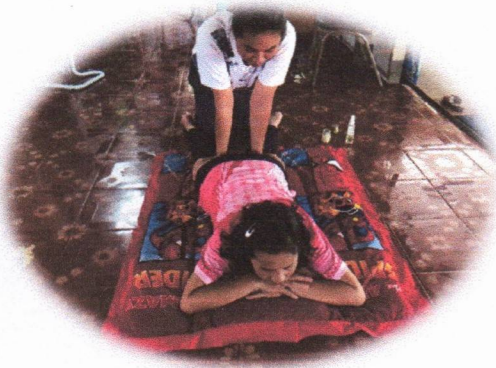

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์ไทย

นวดแผนไทย

นางสาววันเพ็ญ ไชยสุวรรณ เลขที่ ๒๘
หมู่ ๙ ต.ข้าวสาร อ.บ้านฝ่อ
จ.อุดรธานี โทร ๐๘๕- ๕๔๖๗๓๘๖
เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านนวดแผนไทย
เพื่อรักษาหรือบำบัดอาการปวดเมื่อย
ตึงตัว หดเกร็ง อากาศชา ของอวัยวะ
กล้ามเนื้อ เส้น เอ็น ข้อต่างๆ
และมีการจดทะเบียน กระทรวงสาธารณสุข

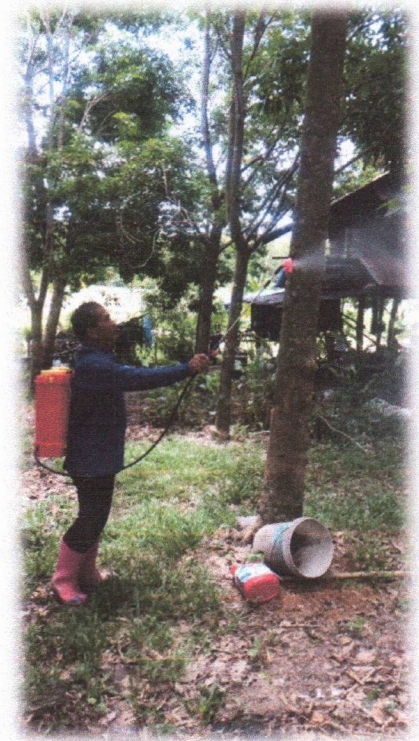

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

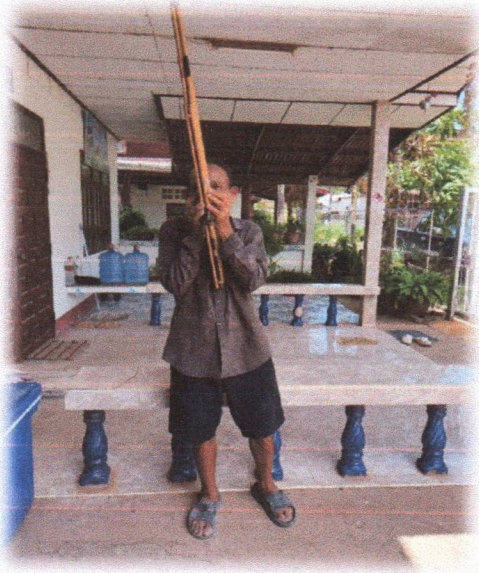
น้ำหมักชีวภาพ

นายประเสริฐ พรพงษ์ เลขที่ ๒๘๕
หมู่ ๔ ต.ข้าวสาร อ.บ้านฝ่อ
จ.อุดรธานี โทร ๐๘๗-๙๔๔๑๖๗๐
ทำน้ำหมักใช้เองในสวนของตนเอง
เพื่อส่งเสริม การลดใช้สารเคมี
ในการเกษตรรักษาสิ่งแวดล้อม
และระบบนิเวศของพื้นที่ทำการเกษตร

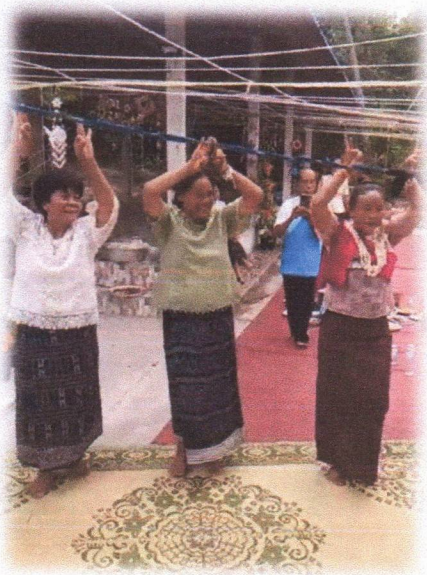

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรม
ดนตรีพื้นเมือง(หมอลำแคน)/(หมอลำพื้นบ้าน)

นายสมัย สีดำดี เลขที่ ๒๓๔
หมู่ ๔ ต.ข้าวสาร อ.บ้านฝ่อ
จ.อุดรธานี โทร ๐๖๕-๐๔๐๕๒๘๙
เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องศิลปะดนตรีพื้นบ้าน
สอนวิธีการเป่าแคนและทำทางประกอบเพลง
พื้นบ้าน

นางแก่นจันทร์ ทองเขียน เลขที่ ๒๒๘
หมู่ ๔ ต.ข้าวสาร อ.บ้านฝ่อ
จ.อุดรธานี โทร ๐๙๘-๖๔๒๒๗๗๖
เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านหมอลำพื้นบ้าน หมอลำกลอน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

หมอพิธีบายศรีสู่ขวัญ

นายสุรียัน นาทา เลขที่ ๑๙๓
หมู่ ๔ ต.ข้าวสาร อ.บ้านฝ่อ
จ.อุดรธานี โทร ๐๖๕-๐๔๐๕๒๘๙
เป็นพ่อหมอพราหมณ์พิธีประจำหมู่บ้าน
ให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ลูกบ้าน
เช่น งานแต่ง งานขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญข้าว
บายศรีสู่ขวัญต่างๆ

